

ANALELE UNIVERSITĂȚII DIN BUCUREȘTI - SERIA DREPT**Incompatibilități privind universitarii implicați în
îndrumarea și verificarea activității de cercetare doctorală****Prof. univ. dr. Corneliu-Liviu Popescu***Profesor de Drept internațional, european și comparat
Universitatea Paris 1 Panteon-Sorbona - Colegiul Juridic de Studii Europene*

Rezumat: *Activitatea de cercetare științifică desfășurată de un student-doctorand este îndrumată și/sau verificată de conducătorul de doctorat, de comisia de admitere la doctorat, de comisia de îndrumare, de comisia de susținere publică a tezei de doctorat și de Consiliul Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare. Acordarea titlului științific de doctor se face în urma verificării, în etape succesive, a calității științifice și a respectării eticii academice privind teza de doctorat, precum și a respectării legalității formale. Pentru ca verificările succesive să fie reale și efective, iar nu doar teoretice sau iluzorii, persoanele care le efectuează trebuie să fie imparțiale pentru un observator neutru. Multe dintre situațiile de compatibilitate sau de incompatibilitate sunt prevăzute expres de normele juridice în vigoare ori rezultă pe cale de interpretare simplă. Astfel, un conducător de doctorat este incompatibil să fie și membru al comisiei (consultative) de admitere la doctorat, membru al comisiei (consultative) de îndrumare, referent oficial sau președinte al comisiei de susținere publică a tezei de doctorat. Există însă și două situații în care incompatibilitățile sunt subtile, identificarea lor necesitând bună-credință și înțelegerea rațiunii profunde a legii. Pe de o parte, un membru al comisiei de îndrumare este incompatibil să fie membru al comisiei de susținere publică a tezei de doctorat, fie în calitate de referent oficial, fie în calitate de președinte al comisiei. Pe de altă parte, un conducător de doctorat, un membru al comisiei de îndrumare sau un membru al comisiei de susținere publică a tezei de doctorat în calitate de referent oficial sau de președinte al comisiei, dacă este membru al CNATDCU, este incompatibil să participe, în această ultimă calitate, la adoptarea de CNATDCU a deciziei privind validarea sau invalidarea acelei teze de doctorat.*

Cuvinte cheie: *Cercetare științifică doctorală. Imparțialitate obiectivă. Incompatibilitate.*

Incompatibilities for academics involved in directing and supervising doctoral research activities

Abstract: *The scientific research carried out by a Ph.D. student is directed and/or supervised by the thesis director, by the thesis admission committee, by the support committee, by the committee for the public defense of the doctoral thesis and by the National Council for Attestation of University Degrees, Diplomas and Certificates. The scientific Ph.D. title is awarded following supervision, in successive stages, of the scientific quality and academic ethics of the doctoral thesis, as well as of the formal legality. To ensure that*

successive verifications are real and effective, and not theoretical or illusory, the people carrying them out must be impartial in the eyes of a neutral observer. Most situations of compatibility or incompatibility are expressly provided for by the legal rules in force, or arise from them by simple interpretation. Accordingly, it is incompatible for a thesis director to be a member of the thesis admission (advisory) committee, a member of the support (advisory) committee, the official rapporteur or the president of the committee for the public defense of the doctoral thesis. However, there are two situations in which the incompatibilities are subtle, and their identification requires good faith and an understanding of the underlying ratio of the law. On the one hand, a member of the support committee is incompatible with being a member of the committee for the public defense of the doctoral thesis, either as official rapporteur or as president of the committee. On the other hand, a thesis director, a member of the support committee or a member of the committee for the public defense of the doctoral thesis as official rapporteur or president of the committee, if he or she is a member of the NCAUDDC, is incompatible with sitting, in the latter capacity, on the NCAUDDC for the adoption of the decision to validate or invalidate the said doctoral thesis.

Key words: *Scientific doctoral research. Objective impartiality. Incompatibility.*

ASPECTE INTRODUCTIVE

Activitatea de cercetare doctorală este reglementată, sub aspect organic-instituțional, în special prin Legea nr. 1/2011 a educației naționale¹ și prin Codul studiilor universitare de doctorat, aprobat prin HG nr. 681/2011 privind aprobarea Codului studiilor universitare de doctorat².

Subiectul central al activității de cercetare doctorală este studentul-doctorand. Astfel, potrivit art. 65 alin. (6) din Cod, *"Studentul-doctorand este autorul tezei de doctorat și își asumă corectitudinea datelor și informațiilor prezentate în teză, precum și a opiniilor și demonstrațiilor exprimate în teză."* Activitatea sa începe (în calitate de candidat) prin prezentarea la concursul de admitere la doctorat (art. 32 alin. (1) din Cod) și se termină odată cu conferirea diplomei și titlului de doctor de Instituția organizatoare de studii universitare de doctorat³ (art. 169 din Lege), pe baza ordinului ministrului Educației de atribuire a titlului de doctor (art. 168 alin. (7) din Lege).

Întreaga activitate de cercetare a doctorandului este îndrumată și verificată de mai multe persoane și structuri academice. Poziția principală o are conducătorul de doctorat (art. 166 din Lege și art. 4 lit. c) și art. 25 - art. 27 din Cod), celelalte persoane și structuri academice fiind: comisia de admitere; titularii cursurilor și conducătorii seminarelor și laboratoarelor de la disciplinele din programul de pregătire bazat pe studii universitare avansate; comisia de îndrumare; comisia de susținere publică a tezei de doctorat; Consiliul Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare⁴.

¹ Publicată în *Monitorul oficial al României*, partea I, nr. 18 din 10.01.2011, cu modificările ulterioare. În continuare: *Legea*.

² Publicată în *Monitorul oficial al României*, partea I, nr. 551 din 03.08.2011, cu modificările ulterioare. În continuare: *Codul*.

³ În continuare: *IOSUD*.

⁴ În continuare: *CNATDCU*.

Ne propunem să analizăm incompatibilitățile obiective (la nivelul funcțiilor, în mod independent de situația particulară a unei persoane determinate) existente în cazul îndrumării și verificării activității de cercetare doctorală, unele situații fiind manifeste (I), iar altele mai subtile (II).

I. (IN)COMPATIBILITĂȚI MANIFESTE

În mod manifest, prin impunere cu puterea evidenței, regăsim atât situații de compatibilitate (A), cât și situații de incompatibilitate (B).

A. Compatibilități manifeste

Există cinci situații clare de compatibilitate.

Primo, membrii comisiei de admitere la doctorat sunt compatibili cu una dintre calitățile posterioare de: titular de curs sau conducător de seminar ori laborator la disciplinele din programul de pregătire bazat pe studii universitare avansate; membru în comisia de îndrumare; membru în comisia de susținere publică a tezei de doctorat; membru în CNATDCU; alt / al doilea conducător de doctorat.

Astfel, potrivit art. 32 alin. (2) și art. 33 din Cod, conducătorul de doctorat este cel care stabilește conținutul și forma concursului de admitere la doctorat, prin consultare cu consiliul școlii doctorale, și realizează selecția candidaților. Este posibil ca un conducător de doctorat să decidă să organizeze singur concursul de admitere, după cum este posibil ca el să decidă înființarea unei comisii de admitere. Dacă un conducător de doctorat hotărăște să înființeze o comisie de admitere, aceasta nu poate avea decât rol consultativ, puterea de decizie și răspunderea sub aspectul selecției candidaților aparținând exclusiv conducătorului de doctorat. Din acest motiv, comisia de admitere nu poate fi un organ colegial din care să facă parte conducătorul de doctorat, ci numai un organ consultativ distinct de conducătorul de doctorat. În opinia noastră, nu pot face parte din comisia de admitere decât persoane care au titlul științific de doctor.

Rolul comisiei de admitere se limitează strict la procedura de selecție a candidaților pentru posturile vacante de student-doctorand scoase la concurs de conducătorul de doctorat. Prin urmare, membrii comisiei de admitere nu au absolut nicio implicare în activitatea studentului-doctorand, activitate care începe după finalizarea admiterii. De aceea, nu poate exista incompatibilitate între calitatea de membru al comisiei de admitere la doctorat și orice altă calitate de îndrumare sau verificare a activității de cercetare doctorală: titular de curs sau conducător de seminar ori laborator la disciplinele din programul de pregătire bazat pe studii universitare avansate; membru în comisia de îndrumare; membru în comisia de susținere publică a tezei de doctorat; membru în CNATDCU. Un membru al comisiei de admitere la doctorat poate deveni ulterior chiar conducătorul de doctorat al doctorandului, dacă doctoratul se transformă ulterior într-un doctorat în cotutelă - al doilea conducător de doctorat (art. 162 și art. 167 alin. (1) din Lege) - sau dacă se ajunge la procedura desemnării unui nou conducător de doctorat (art. 29 din Cod).

Secundo, calitatea de titular de curs sau conducător de seminar ori laborator la disciplinele din programul de pregătire bazat pe studii universitare avansate (art. 59 alin. (1) din Cod) este compatibilă cu oricare dintre calitățile următoare: conducător de doctorat;

membru în comisia de admitere la doctorat; membru în comisia de îndrumare; membru în comisia de susținere publică a tezei de doctorat; membru în CNATDCU.

Programul de studii universitare de doctorat are două componente: programul de pregătire bazat pe studii universitare avansate și programul individual de cercetare științifică (art. 159 din Lege).

Programul individual de cercetare științifică este propriu fiecărui doctorand, se derulează pe întreaga durată a programului doctoral și se află sub autoritatea conducătorului de doctorat (art. 63 alin. (3) din Cod).

În schimb, programul de pregătire bazat pe studii universitare avansate se organizează la nivelul școlii doctorale, se compune din cursuri, seminare și laboratoare, *"este un instrument pentru îmbogățirea cunoștințelor studentului-doctorand și care îi servește acestuia pentru derularea în bune condiții a programului de cercetare științifică și pentru dobândirea de competențe avansate specifice ciclului de studii universitare de doctorat"* și are o durată maximă de 3 luni (art. 59 alin. (1), art. 60 alin (7) și art. 61 alin. (1) din Cod). Altfel spus, programul de pregătire bazat pe studii universitare avansate are caracter general și transversal, se adresează tuturor doctoranzilor școlii doctorale respective și servește drept suport pentru programul individual de cercetare științifică al fiecărui doctorand (de aceea, în opinia noastră este util și de dorit ca programul de pregătire bazat pe studii universitare avansate să fie urmat de doctorand la începutul programului său doctoral). Programul de pregătire bazat pe studii universitare avansate nu se află sub autoritatea conducătorului de doctorat (decât sub aspectul impunerii pentru doctorand a obligației parcurgerii lui, potrivit art. 60 alin. (5) din Cod), ci sub autoritatea titularilor cursurilor și a conducătorilor seminarelor și laboratoarelor de la disciplinele respectivului program.

Cum titularii cursurilor și conducătorii seminarelor și laboratoarelor de la disciplinele din cadrul programului de pregătire bazat pe studii universitare avansate nu se implică sub nicio formă, în această calitate, în programul individual de cercetare științifică, nu poate exista nicio incompatibilitate a lor cu participarea la activitățile de îndrumare și verificare a doctorandului în programul individual de cercetare științifică, în calitate de conducător de doctorat sau de membru al comisiei de îndrumare, nici cu verificarea ulterioară a rezultatului activității doctorandului, ca membru al comisiei de susținere publică a tezei de doctorat ori ca membru al CNATDCU.

Tertio, calitatea de conducător de doctorat este compatibilă cu calitatea de membru al comisiei de susținere publică a tezei de doctorat.

Art. 168 alin. (2) din Lege și art. 67 alin. (4) din Cod impun ca din compunerea comisiei de susținere publică a tezei de doctorat să facă parte conducătorul de doctorat. Prin urmare, nu doar că respectivele două calități sunt compatibile, ci cumulul lor este obligatoriu.

Quarto, membrii comisiei de susținere publică a tezei de doctorat sunt compatibili cu calitatea de membru al comisiei de susținere publică a tezei de doctorat în urma refacerii acesteia.

În cazul în care comisia de susținere publică a tezei de doctorat a acordat calificativul "Nesatisfăcător" (art. 168 alin. (6) din Lege și art. 68 alin. (4) din Cod), teza de doctorat se reface sau completează și se susține a doua oară în fața comisiei de susținere publică a tezei de doctorat. Potrivit art. 168 alin. (6) din Lege, nu este vorba doar de compatibilitate, ci de obligativitatea aceleiași componente a comisiei de susținere publică a tezei de doctorat.

În opinia noastră, soluția susținerii pentru a doua oară a tezei de doctorat - în fața aceleiași comisii de susținere publică a tezei de doctorat - trebuie să existe și atunci când teza

de doctorat este invalidată de CNATDCU (art. 168 alin. (8) din Lege și art. 68 alin. (5) din Cod). Este adevărat că, în această ipoteză, textele prevăd expres doar că teza de doctorat invalidată de retrimite CNATDCU pentru o nouă validare, dar, întrucât acest lucru semnifică un conținut modificat / completat al noii forme a tezei de doctorat, este evident că, înainte de trimiterea tezei de doctorat spre a doua validare către CNATDCU, trebuie să aibă loc o a doua susținere publică a tezei de doctorat în fața comisiei de susținere publică a tezei de doctorat, care trebuie să decidă dacă noua formă primește calificativul "Nesatisfăcător" ori primește un calificativ care permite acordarea titlului științific de doctor. Faptul că, prin ipoteză, în urma primei susțineri, comisia de susținere publică a tezei de doctorat acordase cel puțin calificativul "Satisfăcător" (teza de doctorat nefiind ulterior validată de CNATDCU) nu înseamnă că forma refăcută / modificată a tezei de doctorat, pentru a răspunde cerințelor din motivarea invalidării de CNATDCU, nu trebuie analizată întâi de comisia de susținere publică a tezei de doctorat, în urma unei a doua susțineri, fiind perfect posibil ca noua formă a tezei de doctorat să fie apreciată cu calificativul "Nesatisfăcător" tocmai ca urmare a conținutului ori formei modificărilor / completărilor.

Quinto, membrii CNATDCU care, în temeiul art. 168 alin (8) din Lege și al art. 68 alin. (5) din Cod, decid invalidarea tezei de doctorat, sunt compatibili să analizeze din nou dosarul de doctorat și să decidă validarea sau invalidarea tezei de doctorat retrimise către CNATDCU după modificare / completare. Membrii CNATDCU care se pronunță a doua oară nu mai analizează același conținut și aceeași formă a tezei de doctorat analizate prima dată, ci o teză de doctorat modificată și/sau completată, asupra căreia își spun pentru prima dată opinia, fără a se fi pronunțat anterior, deci în mod imparțial.

B. Incompatibilități manifeste

Există și patru situații clare de incompatibilitate.

Primo, conducătorul de doctorat nu poate fi membru al comisiei de admitere la doctorat.

Așa cum am arătat *supra*, art. 32 alin. (2) și art. 33 din Cod prevăd că decizia și răspunderea selecției candidaților aparțin exclusiv conducătorului de doctorat. Prin urmare, dacă un conducător de doctorat dorește (fără a avea și o obligație în acest sens) să constituie o comisie de admitere la doctorat, aceasta nu poate fi decât separată de conducătorul de doctorat, deci conducătorul de doctorat nu poate fi membru al ei (pentru a nu știrbi monopolul deciziei conducătorului de doctorat în chestiunea selecției candidaților) și nu poate avea decât rol consultativ.

Rezultă evident că, întrucât comisia (consultativă) de admitere la doctorat este distinctă de conducătorul de doctorat, acesta din urmă este incompatibil cu calitatea de membru al respectivei comisii.

Secundo, conducătorul de doctorat nu poate fi membru al comisiei de îndrumare. Comisia de îndrumare îl sprijină pe doctorand și ea se compune din "alți" trei membri decât conducătorul de doctorat (art. 30 alin. (1) din Cod). Cu o singură excepție (care va fi precizată *infra*), comisia de îndrumare are doar un rol consultativ. Art. 67 alin. (2) lit. c) din Cod face vorbire expres și distinct de "conducătorul de doctorat și comisia de îndrumare".

În opinia noastră, membrii comisiei de îndrumare trebuie să dețină titlul științific de doctor. De asemenea, apreciem că este de dorit (chiar dacă nu există vreo interdicție legală, nici expresă, nici rezultând fără dubiu pe cale de interpretare) ca membrii comisiei de

îndrumare să nu aibă calitatea de conducător de doctorat, pentru a nu pune un conducător de doctorat (ca membru în comisia consultativă de îndrumare) în subordinea altui conducător de doctorat, egalitatea conducătorilor de doctorat fiind de principiu. Cu atât mai puțin ar fi acceptabilă situația ca un membru al comisiei de îndrumare să fie conducător de doctorat cu grad de profesor universitar / cercetător științific gradul I, iar conducătorul de doctorat (față de care se subordonează) să aibă doar gradul de conferențiar universitar / lector universitar / șef de lucrări / cercetător științific gradul II sau III. Prin reducere la absurd, s-ar putea ajunge chiar la situația în care un membru al comisiei de îndrumare să fie cel care, cu ani în urmă, a fost conducătorul de doctorat al celui care astăzi este conducătorul de doctorat, căruia fostul său conducător să i se subordoneze ca membru al comisiei consultative de îndrumare; această situație nu este ilegală, ci, mult mai grav, contrară bunului-simț academic.

Tertio, conducătorul de doctorat nu poate fi președintele comisiei de susținere publică a tezei de doctorat.

Comisia de susținere publică a tezei de doctorat, denumită și comisia de doctorat (art. 168 alin. (2) și (3) din Lege și art. 67 alin. (1), (4) și (6) din Cod), are componența stabilită expres pe categorii de membri: președintele comisiei, conducătorul de doctorat și referenții oficiali. Fiecare din aceste trei categorii de membri este distinctă de celelalte două și ele (categoriile de membri) nu se pot cumula. Mai mult, soluția este întărită de norma care impune ca, la susținerea publică a tezei, președintele comisiei și conducătorul de doctorat (calități distincte de membri în comisia de susținere publică a tezei de doctorat) să fie prezenți fizic la susținerea publică. Prin urmare, chiar dacă o persoană ocupă vremelnic funcția (pur administrativă) de director al școlii doctorale, de decan, de director al Consiliului pentru Studii Universitare de Doctorat - CSUD, de rector al universității care are calitatea de IOSUD, de președinte de comisie de specialitate a CNATDCU, de președinte al CNATDCU sau de ministru al Educației, respectiva persoană nu poate fi președinte al comisiei de susținere publică a tezei de doctorat în cazul studenților-doctoranzi pentru care este conducător de doctorat.

Rațiunea acestei incompatibilități (care decurge automat dintr-o interpretare simplă a literei textului) este de a permite președintelui comisiei de susținere publică a tezei de doctorat să-și îndeplinească în mod imparțial rolul său de a veghea la respectarea formelor și procedurilor, deci a legalității susținerii publice a tezei de doctorat. Președintele comisiei de susținere publică a tezei de doctorat nu este un specialist în subdomeniul tezei de doctorat, deci în principiu el nu are nici competența profesională, nici răspunderea verificării substanței tezei de doctorat (calitate științifică și etică academică), cu excepția unor situații absolut manifeste și pentru un nespecialist în subdomeniul respectiv.

Quarto, calitatea de conducător de doctorat este în mod evident incompatibilă cu calitatea de referent oficial în comisia de susținere a tezei de doctorat.

Normele juridice aplicabile și interpretarea lor sunt aceleași ca în cazul incompatibilității calității de conducător de doctorat cu calitatea de președinte al comisiei de susținere publică a tezei de doctorat.

Rațiunea incompatibilității este exercitarea în mod imparțial, de referenții oficiali, a rolului lor, care este acela de a analiza, în calitate de specialiști, calitatea științifică a tezei de doctorat și respectarea eticii academice. Dacă teza de doctorat a ajuns în faza susținerii publice, acest fapt a presupus anterior acordul conducătorului de doctorat (art. 67 alin. (2) lit. c) din Cod), deci conducătorul de doctorat a considerat că teza de doctorat satisface exigențele de calitate științifică și de etică academică. Așa fiind, el nu mai poate fi imparțial dacă ar verifica aceleași aspecte în calitate de referent oficial.

II. INCOMPATIBILITĂȚI SUBTILE

În afară de situațiile care, în opinia noastră, nu nasc controverse și pe care le-am analizat *supra*, există și cazuri de incompatibilități subtile, care nu sunt vizibile la o lectură brută ori superficială a normelor juridice și a căror identificare și înțelegere necesită un minimum de finețe intelectuală, de bună-credință a interpretării și de înțelegere profundă a rațiunii textelor. Noi am identificat două tipuri de asemenea incompatibilități, una internă (A) și una externă (B).

A. Incompatibilitatea internă

Incompatibilitatea internă vizează o IOSUD.

În opinia noastră, există o puternică incompatibilitate între calitatea de membru al comisiei de îndrumare și calitatea de membru al comisiei de susținere publică a tezei de doctorat. Problema subtilă nu se referă la membrul comisiei de susținere publică a tezei de doctorat care este conducătorul de doctorat, întrucât în cazul lui am calificat incompatibilitatea conducător de doctorat (aspect care acoperă și calitatea lui obligatorie de membru al comisiei de susținere publică a tezei de doctorat) - membru al comisiei de îndrumare ca fiind manifestă, ci la celelalte categorii de membri ai comisiei de susținere publică a tezei de doctorat, respectiv referenții oficiali și președintele comisiei.

Cum am arătat *supra*, comisia de îndrumare are, ca regulă, un rol consultativ pe lângă conducătorul de doctorat. Ea îl ajută pe doctorand să desfășoare activitatea de cercetare științifică în cadrul programului individual și îl ajută pe conducătorul de doctorat să desfășoare activitatea de îndrumare a doctorandului. Prin urmare, comisia de îndrumare este implicată, cu rol consultativ, în îndrumarea cercetării științifice realizate de doctorand, atât sub aspectul calității cercetării științifice, cât și sub cel al respectării eticii academice.

Într-o singură situație, comisia de îndrumare are rol decizional, egal cu cel al conducătorului de doctorat, și anume în procedura presusținerii tezei de doctorat, reglementată de art. 67 alin. (2) lit. c) din Cod: *"teza de doctorat este prezentată în comisia de îndrumare; după această presusținere, care poate fi publică, conducătorul de doctorat și comisia de îndrumare decid [subl.ns.] asupra depunerii oficiale a tezei și organizării susținerii publice; referatul de acceptare al conducătorului de doctorat și acordul [subl.ns.] membrilor comisiei de îndrumare se includ în «dosarul de doctorat»"*.

Textul dispune expres că, în urma presusținerii, comisia de îndrumare "decide" (nu doar că își exprimă opinia) și își dă "acordul" (iar nu un simplu aviz consultativ), ceea ce înseamnă că, în această chestiune, a finalizării activității de cercetare doctorală și a autorizării susținerii publice a tezei de doctorat, comisia de îndrumare are rol decizional. Este singura ipoteză de putere decizională deținută de acest organ care, ca drept comun, este doar consultativ.

În etapa presusținerii tezei de doctorat, puterea de decizie a comisiei de îndrumare este egală cu aceea a conducătorului de doctorat. Conducătorul de doctorat și comisia de îndrumare "decid" împreună, conducătorul de doctorat "acceptă", iar comisia de îndrumare își dă "acordul".

Ca o nuanță într-o paranteză, se pune întrebarea dacă "decizia" / "acordul" trebuie să fie al comisiei de îndrumare sau al membrilor comisiei de îndrumare. Textul este confuz,

întrucât, pe de o parte, cea care "decide" este comisia de îndrumare, dar, pe de altă parte, "acordul" este al membrilor comisiei de îndrumare. Diferența este foarte importantă, întrucât dacă "decizia" / "acordul" este al comisiei de îndrumare, atunci soluția se poate adopta doar cu majoritate de doi la unu, iar nu neapărat cu unanimitate, în timp ce, dacă "decizia" / "acordul" este al membrilor comisiei de îndrumare, atunci este nevoie de poziția favorabilă a tuturor celor trei membri ai comisiei de îndrumare, oricare dintre ei dispunând de un drept de veto.

În opinia noastră, interpretarea acestui text confuz / contradictoriu trebuie făcută având în vedere faptul că, în programul doctoral, cea care intervine este comisia de îndrumare, ca structură colegială, iar nu fiecare membru al comisiei de îndrumare în parte, ca persoane individuale (cum este cazul conducătorului de doctorat). Prin urmare, și în faza presusținerii tezei de doctorat, cea care este implicată (alături de conducătorul de doctorat) este comisia de îndrumare, ca structură colegială, care adoptă o decizie cu majoritate, iar nu cu unanimitate.

Pentru comparație, comisia de susținere publică a tezei de doctorat (o structură colegială mult mai importantă decât comisia de îndrumare) lucrează ca organ colegial, iar membrii săi nu au drept de veto. Astfel, conform art. 58 alin. (2) lit. b) din Cod, dacă un membru al comisiei de susținere publică a tezei de doctorat identifică abateri grave de la buna conduită în activitatea de cercetare științifică, el notifică abaterile "tuturor" membrilor comisiei de susținere publică a tezei de doctorat și "propune" acordarea calificativului "Nesatisfăcător". Rezultă că un membru al comisiei de susținere publică a tezei de doctorat, privit *ut singuli*, nu poate decide refuzul conferirii titlului de științific de doctor, prin acordarea calificativul "Nesatisfăcător" (altfel nu ar fi nevoie să îi informeze pe ceilalți membri și să le propună ceva), deci nu are drept de veto, ci decizia este a comisiei de susținere publică a tezei de doctorat, adoptată cu majoritate. Dacă aceasta este situația pentru comisia de susținere publică a tezei de doctorat, nimic nu justifică o interpretare prin care să se acorde membrilor comisiei de îndrumare o putere mai mare (dreptul de veto) decât o au membrii comisiei de susținere publică a tezei de doctorat, această din urmă comisie fiind mult mai importantă decât prima comisie.

Revenind la chestiunea incompatibilității interne, vom analiza întâi situația membru al comisiei de îndrumare - membru al comisiei de susținere publică a tezei de doctorat în calitate de referent oficial.

Așa cum am demonstrat *supra*, membrii comisiei de îndrumare sunt implicați în îndrumarea activității de cercetare științifică desfășurate de doctorand, având în regulă generală un rol consultativ pe lângă conducătorul de doctorat. După presusținerea tezei de doctorat însă, comisia de îndrumare are putere de decizie, egală cu aceea a conducătorului de doctorat, de a autoriza sau refuza continuarea procedurii, adică organizarea susținerii publice a tezei de doctorat.

Atunci când deliberază și adoptă (în cadrul organului colegial) decizia de aprobare sau de respingere a organizării susținerii publice a tezei de doctorat, membrii comisiei de îndrumare se pronunță asupra calității cercetării științifice și asupra respectării eticii academice în teza de doctorat analizată.

Ulterior, referenții oficiali, membri ai comisiei de susținere publică a tezei de doctorat, verifică exact aceleași aspecte, respectiv calitatea științifică a tezei de doctorat și respectarea în cadrul ei a eticii academice. Verificarea făcută de referenții oficiali, în calitate de specialiști, trebuie să fie reală și efectivă, iar nu doar teoretică sau iluzorie, deci referenții oficiali trebuie

să fie imparțiali în activitatea lor. Or, imparțialitatea ar fi inexistentă (cel puțin la nivelul aparențelor, pentru un observator extern neutru) dacă referentul oficial, membru al comisiei de susținere publică a tezei de doctorat, s-a pronunțat deja anterior, ca membru al comisiei de îndrumare, asupra calității științifice și asupra eticii academice cu privire la respectiva teză de doctorat.

Cât timp Codul prevede, până la etapa procedurală a susținerii publice a tezei de doctorat, trei filtre distincte referitoare la calitatea cercetării științifice și la respectarea eticii academice, fiecare filtru trebuie să existe în mod real și efectiv: conducătorul de doctorat (care își dă acordul pentru organizarea susținerii publice a tezei de doctorat, în urma presusținerii); comisia de îndrumare (care face același lucru și are putere de decizie egală cu aceea a conducătorului de doctorat sub acest aspect); comisia de susținere publică a tezei de doctorat (care propune acordarea sau neacordarea titlului științific de doctor). Or, în cazul comisiei de susținere publică a tezei de doctorat, rolul esențial în verificarea calității științifice a tezei și a respectării eticii academice în cercetarea doctorală îl au referenții oficiali, în calitatea lor de specialiști.

S-ar putea obiecta că aceeași lipsă de imparțialitate există și la conducătorul de doctorat, ca membru al comisiei de susținere publică a tezei de doctorat, întrucât el s-a pronunțat deja asupra calității științifice a tezei și asupra respectării eticii academice, aprobând - în urma presusținerii - organizarea susținerii publice a tezei de doctorat. Lipsa de imparțialitate nu poate fi negată (un conducător de doctorat care nu este dual nu poate aproba organizarea susținerii publice a tezei de doctorat, considerând deci că teza de doctorat respectă standardele de calitate științifică și de etică academică, pentru ca apoi să voteze pentru calificativul "Nesatisfăcător" în deliberările comisiei de susținere publică a tezei de doctorat, decât pentru motive legate strict de modul de susținere orală de doctorand a tezei sale de doctorat în ședința publică). Totuși, în cazul conducătorului de doctorat, art. 168 alin. (2) din Lege și art. 67 alin. (4) din Cod impun includerea conducătorului de doctorat în compunerea comisiei de susținere publică a tezei de doctorat, deci incompatibilitatea este exclusă prin voința expresă a legiuitorului.

Adoptând această soluție, legiuitorul a dat preferință poziției speciale pe care conducătorul de doctorat o are în întreaga activitate a doctorandului, iar nu exigenței de imparțialitate⁵.

Dacă în cazul conducătorului de doctorat exigența de imparțialitate (cu consecința incompatibilității) este suprimată expres de legiuitor, absența oricărei norme exprese care să permită unui membru al comisiei de îndrumare să fie membru al comisiei de susținere publică a tezei de doctorat, în calitate de referent oficial, face ca principiul imparțialității (cu consecința lui, incompatibilitatea) să fie aplicabil.

Nu se poate susține în mod științific aplicarea principiului de interpretare conform căruia tot ceea ce nu este interzis în mod expres este permis. Acesta nu este un principiu general al Dreptului, ci este doar un principiu general al Dreptului civil. În schimb, el nu este valabil în Dreptul public, unde principiul este cel al competenței (o autoritate publică nu poate

⁵ Pentru comparație, în Franța, în urma unor modificări normative relativ recente, conducătorul de doctorat este membru al juriului de susținere publică a tezei, dar nu participă la deliberările secrete ale juriului și nici la vot. În funcție de cât de riguros este președintele juriului, conducătorului de doctorat i se poate chiar interzice să asiste la deliberări și la vot, așteptând afară alături de doctorand rezultatul deliberărilor și al votului, ori poate asista (ca tolerat) la deliberări și la vot, dar fără a participa la ele (nu ia cuvântul și nu votează, este "plantă verde"), fiind ținut apoi să respecte secretul deliberărilor și al votului la care a asistat.

face decât ceea ce legea îi dă în competență). Doctoratul este un titlu științific național, acordat în sistemul național de învățământ, care este un serviciu public (indiferent că este prestat de o IOSUD universitate publică sau universitate privată), deci Dreptul aplicabil este Dreptul public.

De asemenea, în caz de lipsă de imparțialitate, regula este existența incompatibilității. Numai prin excepție o persoană lipsită de imparțialitate poate fi totuși compatibilă, și anume numai dacă legea prevede expres această excepție. Cum însă excepțiile sunt de strictă interpretare, ele nu pot fi extinse prin analogie la situațiile neprevăzute de lege. Or, deși poate fi considerat lipsit de imparțialitate, legea îl face expres, prin excepție, compatibil pe conducătorul de doctorat cu calitatea de membru al comisiei de susținere publică a tezei de doctorat. În schimb, nicio asemenea excepție nu există expres în lege pentru membrii comisiei de îndrumare, deci ei rămân supuși regulii de drept comun că lipsa lor de imparțialitate atrage pentru ei incompatibilitatea de a fi membri în comisia de susținere publică a tezei de doctorat.

Prin urmare, din simplul fapt că legiuitorul nu a instituit expres incompatibilitatea calității de membru al comisiei de îndrumare cu calitatea de referent oficial, membru al comisiei de susținere publică a tezei de doctorat, nu se poate trage concluzia simplistă că această incompatibilitate nu există, ea decurgând cert din aplicarea principiului imparțialității, ca rezultat al caracterului real și efectiv al filtrului de calitate științifică și de etică academică pe care îl reprezintă comisia de susținere publică a tezei de doctorat, în special prin aceia dintre membrii săi care au calitatea de referent oficial.

Imparțialitatea trebuie să existe nu doar la nivelul comisiei de susținere publică a tezei de doctorat, ci și la nivelul fiecăruia dintre membrii acesteia, excepția (de strictă interpretare) de la aplicabilitatea principiului imparțialității pentru fiecare membru fiind reprezentată numai de conducătorul de doctorat, conform voinței exprese a legiuitorului⁶.

La limită, s-ar putea ajunge la situații și mai grave, în care doi sau chiar toți trei membrii comisiei de îndrumare să fie incluși în comisia de susținere publică a tezei de doctorat. Normele legale și regulamentare indicate *supra* stabilesc că trebuie să existe "*cel puțin*" trei referenți oficiali, "*din care cel puțin 2 își desfășoară activitatea în afara IOSUD respective*". Cum membrii comisiei de îndrumare își desfășoară activitatea (cel puțin în această calitate) în cadrul IOSUD, un conducător de doctorat (care propune) și un consiliu al școlii doctorale (care aprobă) lipsiți de scrupule pot constitui o comisie de susținere publică a tezei de doctorat din șapte membri, adică incluzând cinci referenți oficiali, din care trei sunt membrii comisiei de îndrumare și doi sunt din afara IOSUD. În acest mod, nu doar în interiorul comisiei de susținere publică a tezei de doctorat, ci chiar în interiorul categoriei referenților oficiali (a căror menire, în calitate de specialiști, este să verifice calitatea cercetării științifice și respectarea eticii

⁶ Pentru comparație și păstrând proporțiile, la un nivel la care exigența de imparțialitate este mult superioară, art. 26 para. 5 din Convenția europeană a drepturilor omului prevede că în compunerea Marii Camere a Curții Europene a Drepturilor Omului care judecă în calea de atac a cererii de retrimiteră împotriva unei hotărâri pronunțate de o cameră intră doi dintre judecătorii camerei care a adoptat hotărârea de primă instanță împotriva căreia s-a exercitat calea de atac (președintele camerei și judecătorul național), deci acești doi judecători judecă aceeași cauză și în ultimă instanță, în calea de atac. Dacă în cazul unor judecători internaționali specializați în materia drepturilor omului un tratat internațional în materia drepturilor omului stabilește expres compatibilitatea unor judecători evident lipsiți de imparțialitate, putem accepta că și legiuitorul național poate permite conducătorului de doctorat să fie membru în comisia de susținere publică a tezei de doctorat, chiar dacă este lipsit de imparțialitate. Acoperirea lipsei de imparțialitate prin stabilirea expresă prin lege a compatibilității este însă doar o excepție, de strictă interpretare, care nu poate fi extinsă la alte situații, neprevăzute expres de lege ca fiind excepții, cum este cazul membrilor comisiei de îndrumare.

academice), specialiștii imparțiali (referenții oficiali exteriori IOSUD) sunt în minoritate.

Repetăm, în opinia noastră filtrul de calitate științifică și de etică academică reprezentat de comisia de susținere publică a tezei de doctorat, în special prin referenții oficiali, trebuie să fie real și efectiv, iar nu teoretic sau iluzoriu, deci fiecare referent oficial trebuie să analizeze teza de doctorat ca specialist imparțial, chestiune imposibilă (cel puțin la nivelul aparențelor) dacă referentul oficial a fost anterior membru al comisiei de îndrumare și, în această calitate, s-a pronunțat deja cu putere decizională asupra respectivelor chestiuni, în urma presusținerii tezei de doctorat.

Mai mult, în opinia noastră incompatibilitatea există și dacă este vorba de un fost membru al comisiei de îndrumare, care nu a păstrat această calitate până la finalul activității de redactare a tezei de doctorat, ci a fost înlocuit, deci nu a participat la presusținere și nu a luat parte la adoptarea deciziei vizând autorizarea susținerii publice a tezei de doctorat. Implicarea ca membru în comisia de îndrumare, chiar în faze incipiente ale activității de cercetare științifică desfășurate de doctorand și chiar doar cu rol consultativ, poate ridica, cel puțin la nivelul aparențelor, un dubiu justificat obiectiv pentru un observator neutru privind lipsa de imparțialitate, chiar dacă nu cu aceeași intensitate ca în cazul membrului comisiei de îndrumare care a luat parte la presusținere și la adoptarea deciziei de autorizare a susținerii publice a tezei de doctorat.

A doua ipoteză a incompatibilității interne aceea membru al comisiei de îndrumare - membru al comisiei de susținere publică a tezei de doctorat în calitate de președinte al comisiei.

Recunoaștem că această ipoteză pune mult mai puține probleme sub aspectul lipsei de imparțialitate și, deci, sub aspectul incompatibilității, decât situația membrului comisiei de îndrumare care devine membru al comisiei de susținere publică a tezei de doctorat în calitate de referent oficial. Cum am spus, rolul pe fond al președintelui comisiei de susținere publică a tezei de doctorat este foarte limitat, el nefiind un specialist al subdomeniului în care a fost realizată cercetarea științifică și a fost redactată teza de doctorat. Rolul esențial al președintelui comisiei de susținere publică a tezei de doctorat este de a veghea la respectarea procedurilor și formelor susținerii publice a tezei de doctorat.

Cu toate acestea, apreciem că și în cazul președintelui comisiei de susținere publică a tezei de doctorat imparțialitatea trebuie să existe inclusiv la nivelul aparențelor, deci că anterioara calitate a sa de membru al comisiei de îndrumare poate ridica, pentru un observator neutru, un dubiu justificat privind imparțialitatea sa. De aceea, apreciem că și în cazul președintelui comisiei de susținere publică a tezei de doctorat, ca în cazul referenților oficiali, fosta calitate de membru al comisiei de îndrumare (indiferent că a existat pe toată durata programului doctoral ori numai pe o perioadă mai mică) atrage starea de incompatibilitate. Nu există nicio dificultate organizatorică să fie desemnat președinte al comisiei de susținere publică a tezei de doctorat orice persoană care îndeplinește criteriile și care nu a fost membră a comisiei de îndrumare.

B. Incompatibilitatea externă

Incompatibilitatea externă are în vedere situația care pune în ecuație o IOSUD și CNATDCU.

Rolul CNATDCU este clar stabilit de art. 168 alin. (5), (7) și (8) din Lege și de art. 68 alin. (3) - (6) din Cod. Astfel, pe baza propunerii de acordare a titlului științific de doctor făcute de

comisia de susținere publică a tezei de doctorat, CNATDCU validează teza de doctorat și propune ministrului Educației acordarea titlului științific de doctor sau invalidează teza de doctorat și cere modificarea / completarea ei sau invalidează a doua oară și definitiv teza de doctorat, caz în care titlul științific de doctor nu va fi acordat.

Rezultă că, în procedura de acordare a titlului științific de doctor, analiza făcută de CNATDCU este un filtru distinct, respectiv al patrulea (și ultimul). Conducătorul de doctorat aprobă sau nu, în urma presusținerii, organizarea susținerii publice a tezei; comisia de îndrumare aprobă sau nu, în urma presusținerii, organizarea susținerii publice a tezei; comisia de susținere publică a tezei de doctorat, în urma susținerii publice, acordă un calificativ și propune acordarea titlului științific de doctor și înaintează propunerea către CNATDCU pentru validare sau decide refacerea / completarea tezei și o nouă susținere publică; CNATDCU, în urma analizării dosarului de doctorat, validează teza de doctorat, validează propunerea de acordare a titlului științific de doctor făcută de comisia de susținere publică a tezei de doctorat și propune ministrului Educației acordarea titlului de doctor sau invalidează teza de doctorat.

CNATDCU decide validarea sau invalidarea tezei de doctorat verificând în principal calitatea științifică a acesteia și respectarea eticii academice. Pentru argumentele expuse *supra*, cum această verificare trebuie să fie reală și efectivă, iar nu doar teoretică sau iluzorie, membrii CNATDCU care participă la adoptarea deciziei de validare sau de invalidare a tezei de doctorat trebuie să fie imparțiali. Așa fiind, nu pot lua parte la adoptarea deciziei de validare sau de invalidare a tezei de doctorat acei membri ai CNATDCU care au fost implicați anterior în analizarea aceluiași aspecte (calitatea științifică și etica academică a unei teze de doctorat determinate) în calitate de conducător de doctorat (oricare dintre ei, în cazul doctoratului în cotutelă), membru al comisiei de îndrumare sau referent oficial, membru al comisiei de susținere publică a tezei de doctorat. Tot pentru argumentele expuse *supra*, aplicabile *mutatis mutandis*, credem că incompatibilitatea există și pentru persoanele care nu au ajuns să ia o decizie (un fost conducător de doctorat sau un fost membru al comisiei de îndrumare, înlocuit din această calitate înainte de presusținere) în etapele anterioare verificării făcute de CNATDCU.

În plus, CNATDCU decide validarea sau invalidarea tezei de doctorat și în urma verificării exigențelor de legalitate formală (de exemplu, o teză de doctorat poate fi invalidată dacă: a fost susținută după expirarea termenelor maxime permise de normele juridice în vigoare; între referenții oficiali nu au existat cel puțin doi exteriori IOSUD; un referent oficial nu avea titlul științific de doctor sau gradul didactic sau de cercetare minim cerut de lege; susținerea tezei de doctorat nu a fost publică; la susținere nu au participat cel puțin acei membri ai comisiei de doctorat impuși de normele juridice în vigoare). Or, într-o etapă anterioară activității CNATDCU, verificarea acestor exigențe de legalitate formală a fost atribuția președintelui comisiei de susținere publică a tezei de doctorat. Pentru identitate de rațiune cu situația expusă mai sus privitoare la referenții oficiali, pentru ca verificarea aspectelor de legalitate formală să fie reală și efectivă, iar nu teoretică sau iluzorie, membrii CNATDCU trebuie să fie imparțiali, deci un președinte al comisiei de susținere publică a tezei de doctorat este incompatibil să participe la validarea respectivei teze de doctorat dacă este și membru al CNATDCU, întrucât s-a pronunțat deja anterior pe chestiunea legalității formale, ceea ce, pentru un observator neutru, creează un dubiu justificat obiectiv cât privește imparțialitatea sa.

CONCLUZII

În concluzie, în opinia noastră, în afară de situațiile simple, unde soluțiile rezultă fără dificultate din norme juridice exprese, există și două situații subtile, în care incompatibilitățile se identifică în urma aplicării cu bună-credință a principiului imparțialității, condiție a caracterului real și efectiv, iar nu doar teoretic sau iluzoriu, al verificărilor succesive privind calitatea științifică și respectarea eticii academice în teza de doctorat și privind respectarea legalității formale. Pe de o parte, un membru al comisiei de îndrumare este incompatibil să fie membru al comisiei de susținere publică a tezei de doctorat, în special în calitate de referent oficial, dar și în calitate de președinte al comisiei. Pe de altă parte, un membru al CNATDCU care, pentru o teză de doctorat determinată, a avut calitatea de conducător de doctorat, de membru al comisiei de îndrumare sau de referent oficial ori de președinte al comisiei de susținere publică a tezei de doctorat, este incompatibil să ia parte la deliberările și la votul CNATDCU privind validarea respectivei teze de doctorat.